

DENTALIS PLAKK MINT BIOFILM

A KÉMIAI PLAKK KONTROLL LEHETŐSÉGEI

DR. GERA ISTVÁN SE PARODONTOLOGIAI KLINIKA

DENTALIS PLAKK: A BAKTERILAIS BIOFILM ÉS A „KÖZÖSSÉGI BAKTERIÁLIS ÉLET „ BIOLOGIAI JELENTŐSÉGE

- A természetben a legtöbb baktérium felszínekhez tapad és mátrixba beágyazott biofilmet alkot
- A biofilm nagyon jól szerveződött és legtöbbször jól együttműködő bakteriális kolóniákból épül fel
- A biofilm bakteriológiai tulajdonsága nem azonos az őket alkotó mikroorganizmusok egyszerű összegezésével

Az egészséges állapot fenntartása a bakteriális hatások és a szervezet normál védekező mechanizmusainak egyensúlyától függ.

Betegség akkor alakulhat ki ha a baktériumok és a szervezet közötti egyensúly felborul, amely vagy a bakteriális hatások erősödése vagy a szervezeti védekező mechanizmusok gyengülése révén következhet be.

(Socransky et al. 1998).

A PARODONTITIS POLYMICROBIALIS INFECTIO

A JÓTÉKONY VAGY KÖZÖNBÖS HATÁSÚ NORMÁL
FLÓRA ÉS A PARODONTOPATOGEN
BAKTÉRIUMOK EGYÜTTESE KULCSFONTOSÁGÚ
SZEREPET JÁTSZIK A FOGÁGYBETEGSÉG
PATOGENEZISÉBEN

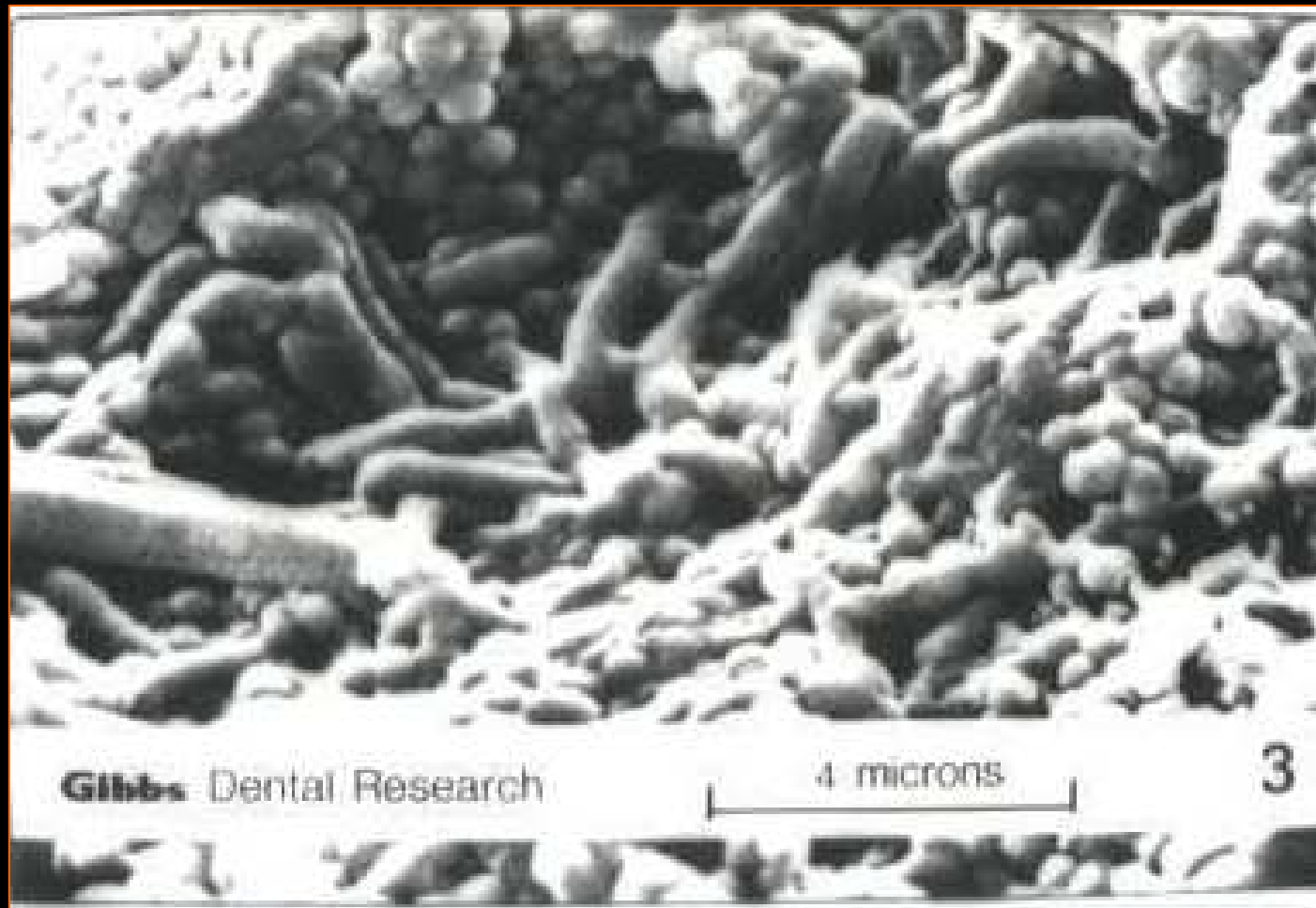

A BIOFILM KOMPLEXITÁSA AZ EGYES BAKTÉRIUMOK NAGYON SOK TULAJDONSÁGÁT MEGHATÁROZZA

- Motilitás
- Táplálék szükséglet
- Melléktermékek szekréciónja
- Letapadás

A biofilm képződése sokkal ellenállóbbá teszi a mikroorganizmusokat hogy szaporodjanak a plakkban.

A legtöbb, parodontitisben pathogénnek tartott baktérium megtalálható parodontálisan egészséges egyén szájüregében is

A legtöbb baktérium, amely valamilyen szerepet játszhat a parodontitisben megtalálható egészséges egyén szájában is.

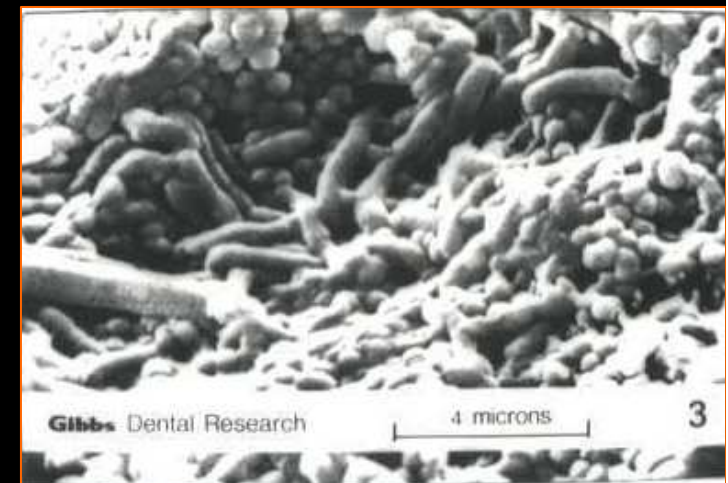

BACTERIALIS BIOFILM

„BARÁTSÁGOS” NORMÁL FLÓRA TAGJAIBÓL ÉS
„ELLENSÉGES” PARODONTOPATOGEN
BAKTÉRIUMOKBÓL ÁLL.

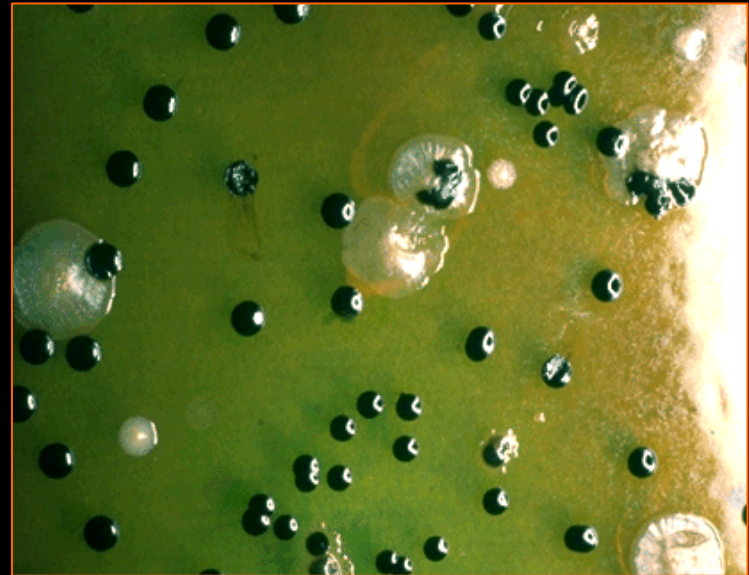
A FOGÁGYBETEGSÉG
MANIFESZTÁCIÓJA ÉS A
SZÖVETPUSZTULÁS MÉRTÉKE ATTÓL
FÜGG, HOGY A SZERVEZET MILYEN
MÉRTÉKBEN ÉRZÉKENY A
BAKTÉRIUMOK VIRULENCIA
FAKTORAIRA

Milyen komplex a dentális biofilm?

200 > 300 > 400 > 500 tenyészthető törzs ill. klón

A beteg területekről meghatározott komplex bakteriális konzorcium mutatható ki köztük sok, ma még nem klasszifikálható törzs, amely in vitro nem tenyészthető és amely elsősorban a tasak mélyének baktériumflóráját alkotja.

A bakteriális „Complexek” vagy egészséges vagy beteg területtel asszociálódnak (Socransky et al. 1998, Socransky & Haffajee 2002).

Bizonyos baktériumok korai kolonizálók

Mások, elsősorban az un. "red complex" tagjai >

- *Porphyromonas gingivalis*,
- *T. denticola*,
- *Tannerella forsythensis*

többnyire aktív parodontitissel asszociálódnak és többnyire nem fordulnak elő az un. "orange complex," tagokkal együtt. (Socransky et al. 1998, Socransky & Haffajee 2002).

LEHET TELJES „BÉKÉS EGYMÁSMELLETT
ÉLÉS” A BIOFILM BAKTÉRIUMAI ÉS A
SZERVEZET KÖZÖTT -

NINCS LÁTHATÓ JELE GYULLADÁSNAK

VAGY

MANIFESZT GYULLADÁS

NORMÁL BAKTERIÁLIS FLÓRA

**SIMBIOTA - SIMBIOZIS – KÉT
KÜLÖNBÖZŐ SZERVEZETEK KÖZÖTTI
OLYAN EGYÜTTÉLÉST JELENT, AMELYBEN
AZ EGYIK A MÁSIKTÓL TÁPANYAGOT VESZ
FEL ANÉLKÜL, HOGY A MÁSIK
MEGBETEGEDNE VAGY VÁLTOZÁST
SZENVEDNE**

**A SIMBIOZISBAN ÉLŐ BAKTÉRIUM LEHET
PATOGEN IS MÁS HELYEN, CSAK ÉPPEN AZ
ADOTT HELYEN KÖZÖNBÖS A HATÁSA**

**ILYEN NAGYON SOK ORALIS VAGY
BÉLBAKTÉRIUM**

A PARODONTOPATOGÉN BAKTÉRIUMOK A SZÁJÜREGBEN

A PARODONTITIST NEM EGYETLEN BAKTÉRIUM TÖRZS FERTŐZÉSE

A KOCH'S PUSTULATUMOT SOKRANSKY'S MÓDOSÍTOTTA

(Sokransky 1992)

- A BAKTÉRIUMNAK NAGY SZÁMBAN JELEN KELL LENNIA A PARODONTÁLIS SZÖVETEK KÖZELÉBEN
- A BAKTÉRIUM NEM FORDUL ELŐ, VAGY CSAK CSEKÉLY SZÁMBAN EGÉSZSÉGES PARODONTÁLIS SZÖVET KÖRNYEZETÉBEN
- MAGAS ANTITEST TITER MUTTAHATÓ KI ELLENE
- A BAKTÉRIUM NAGY SZÁMBAN HORDOZ VIRULENCI FAKTOROKAT
- ÁLLATKISÉRLETEKBEN A BAKTÉRIUM PARODONTÁLIS GYULLADÁST KÉPES KIVÁLTANI
- A BAKTÉRIUMOK TÖKÉLETES KIÍRTÁS UTÁN A FOLYAMAT JAVUL
- A BAKTÉRIUM VIRULENS KLONJA VAN JELEN
- A SZERVEZET FOGÉKONY A BAKTÉRIUMMAL SZEMBEN

A NORMÁL SIMBIOTA FLÓRA HOGYAN JÁRUL HOZZÁ AZ EGÉSZSÉGES PARODONTIUMHOZ?

A BÉLBEN A NORMÁL SALMONELLA FLÓRA ELNYOMJA A LOKÁLIS CYTOKIN TERMELÉST

- A SZÁJÜREGBEN A NORMÁL FLÓRA MEGAKADÁLYOZHATJA, HOGY AZ IMMUN RENDSZER AKTIVIZÁLÓDJON
- A SIMBIOTA KÉPES IMMUNREGULÁLÓ VAGY ANTIINFLAMMATORIKUS CYTOKIN TERMELÉST KIVÁLTANI (TGF, IL-10)
- A LAGNAGYOBBS KÜLÖNBSÉG SIMBIOTA ÉS PATOGÉN MIKROORGANIZMUS KÖZÖTT, HOGY AZ EGYIK IMMUN TOLERANCIÁT, MÍG A MÁSIK GYULLADÁST VÁLT KI
- A SIMBIOTA BAKTERIÁLIS ANTIGÉNJÉT COSTIMULÁCIÓ NÉLKÜL PREZENTÁLJA A DENDRITICUS SEJTEKNEK (MONOCYTA, B SEJT, LANGENHANS SEJTEK)

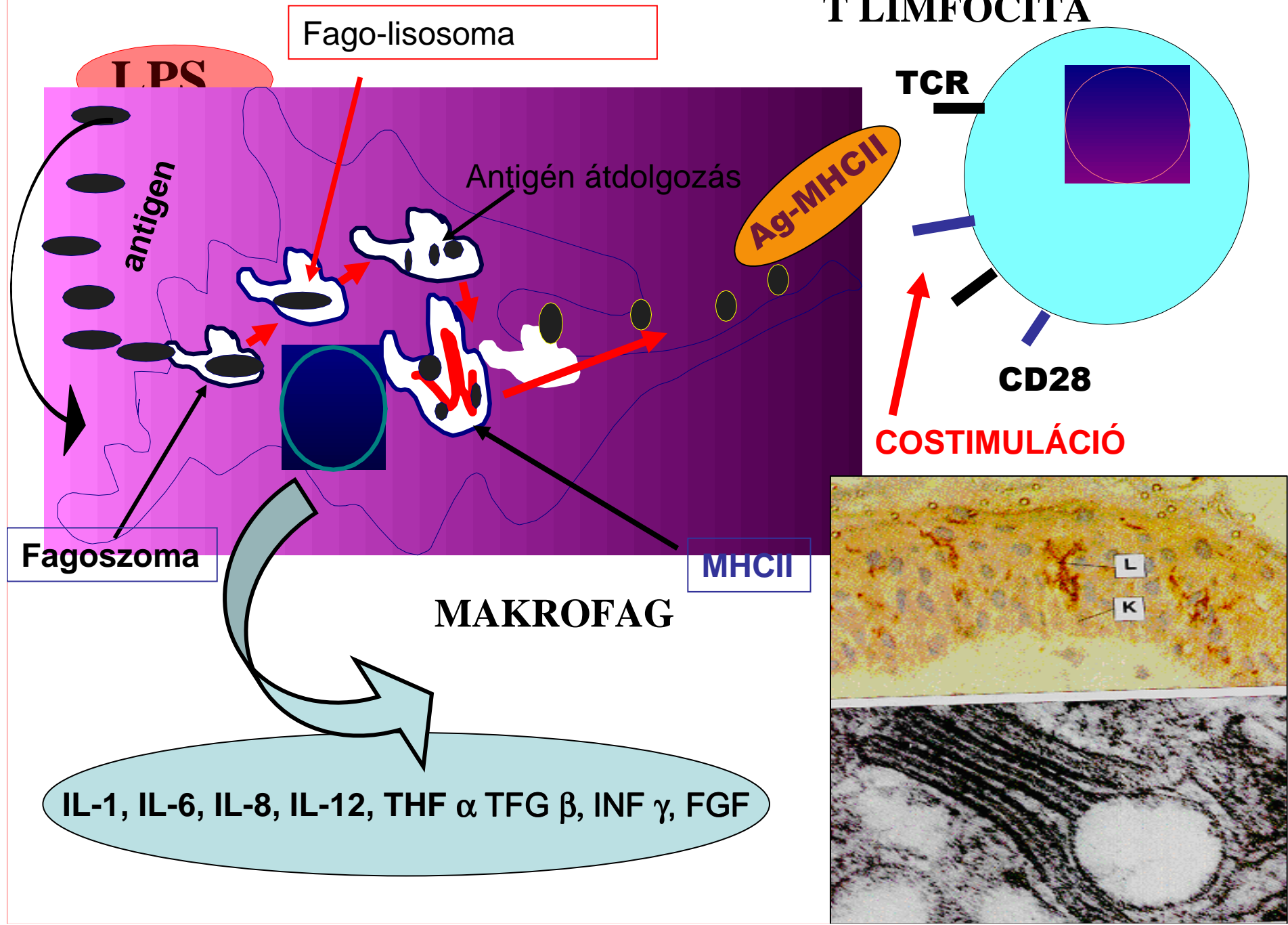
**A SIMBIOTA BAKTÉRIUM ANTIGÉN PRESENTÁCIÓJA
ELNYOMJA A GYULLADÁST AZÁLTAL, HOGY
ALACSONY SZINTEN TARTJA A COSTIMULÁLÓ
MOLEKULÁK MENNYISÉGÉT ÉS KEDVEZ A Th2
CYTOKIN TERMELÉSNEK**

FUSOBACTERIUM NUCLEATUM KIVÁLTJA A MHC II
EXPRESSIOJÁT DE CSÖKKENTI A COSTIMULATOR
MOLEKULA TERMELÉST

P. GINGIVALIS FOKOZZA A COSTIMULATOR
MOLECULA TERMELÉST IS

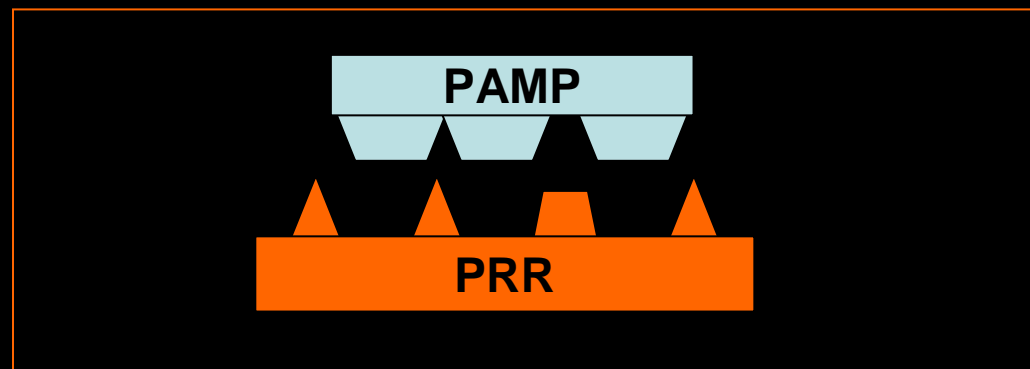
T LIMFOCITA

TOLL LIKE RECEPTOROK ÉS A SIMBIOTA NORMÁL FLÓRA

Toll like receptorok a bakteriális molekuláris formát érzékelik

ennek révén képes a szervezet különbséget tenni simbiota és patogén baktériumok között

SIMBIOTA ÉS A CYTOKIN TERMELÉS

- AZ IMMUNVÁLASZ JELLEGÉT AZ AKTUÁLISAN TERMELŐDŐ PRO-ÉS ANTIINFLAMMATORIKUS CYTOKIN SZINT ÉS EGYÉB FAKTOROK (PGE, NO etc.) JELENLÉTE SZABJA MEG.

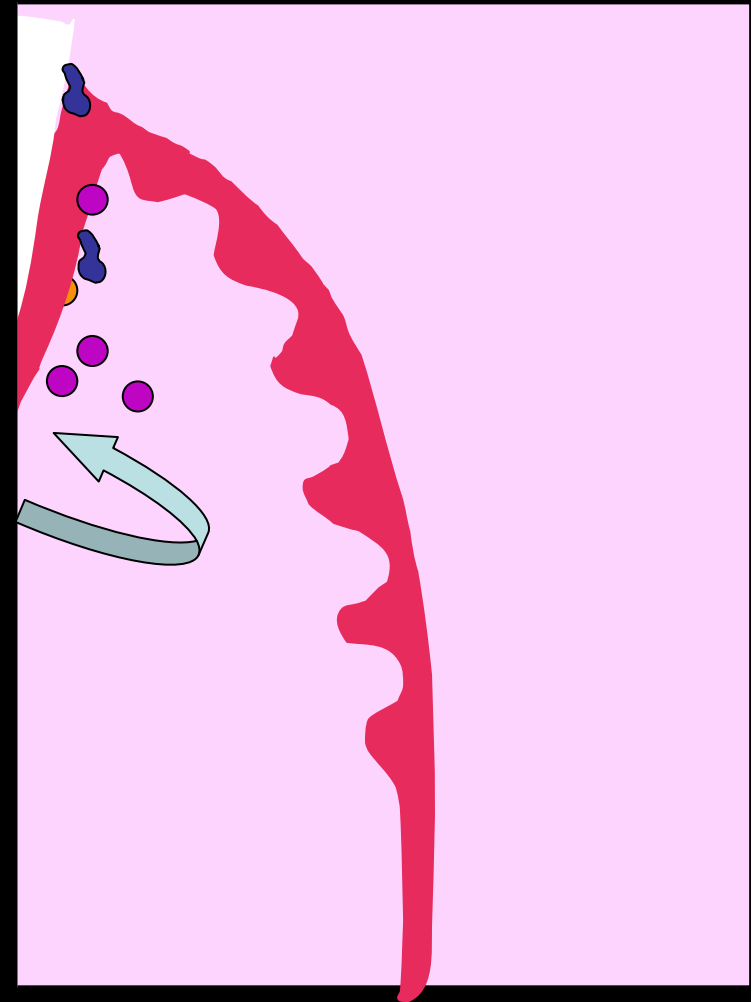
- **IL-2 KÖZPONTI SZEREPET JÁTSZIK A TERMÉSZETES IMMUNVÁLASZ ELINDÍTÁSÁBAN**

- **A SIMBIOTA BAKTÉRIUMOK A NYÁLKAHÁRTYA SEJTEKBE IL-2 SECRCIÓT INDUKÁLNAK, ÉS EZ TARTJA FENN A SIMBIOTA ÉS A SZERVEZET KÖZÖTTI HOMEOSTASIS**

SIMBIOTA ÉS A CYTOKIN TERMELÉS

A SIMBIOTA ÁLLANDÓ **IL 8** TERMELÉST TART FENN A SULCUS EPITHELIUMBAN, AMELY ÁLLANDÓ, MÉRSÉKELT PMN LEUKOCYTA KIÁRAMLÁST BIZTOSÍT A KLINIKAILAG EGÉSZSÉGES ÍNYBEN

- A SIMBIOTA HATÁSÁRA EXPRESSZÁLÓDNAN OLYAN ENDOTHELIAL ADHÉZIÓS MOLEKULÁK - **ICAM-1, LCAM-1, ENDOTHELIAL ADHESION MOLECULE, PLATELET ADHESION MOLECULE 1**, AMELYEK SZINTÉS SEGÍTENEK A PMN SEJTEK MIGRÁCIÓJÁBAN
- A SIMBIOTA FOKOZZA AZ EPITHELIALIS SEJTEK ANTIBAKTERIÁLIS PROTEIN FAKTOR TERMELÉSÉT – **DEFENSINEK**–
- EZEK A SIMBIOTÁK IMMUNISAK AZ EPITHELIALIS ANTIBIOTIKUMMAL SZEMBEN

A SIMBIOTÁK ÉS AZ EPITHELIALIS ANTIBACTERIALIS PEPTIDEK

- A dentális szerzett pellicula veszélytelen korai kolonizálói (*streptococcusok*) a nem kívánatos patogéneket kiszorítják .
- A simbiota termelhet olyan antibacterialis peptidet, amely gátolja a patogén baktériumok szaporodását vagy olyan antibacterialis peptidek termelését váltja ki, amely elpusztítja a patogéneket.
- *F. nucleatum* megvédi a hámsejteket a *P. gingivalis* invázió ellen azáltal, hogy fokozza a defensin-2 produkciót
- A humán *F. nucleatum* maga viszont rezisztens a defenzinnel szemben

A SIMBIOTÁK ÉS AZ EPITHELIALIS ANTIBACTERIALIS PEPTIDEK

- A humán *F. nucleatum* maga viszont rezisztens a defenzinnel szemben
- Más szövetekben human *defensin-2* csak manifeszt gyulladásban expresszálódik. A gingivában klinikailag ép ínyben is van *defensin-2* expresszió
- Ez visszavezethető az évezredek alatt kialakult *F. nucleatum* és a szervezet közötti szimbiózis következménye
- *F. nucleatum* azonban más szövetben nagyon patogén. PI. behatol a magzatvízbe megfertőzi a magzatot, és bárhol a szervezetben súlyos gyulladás képes okozni.

**SUBGINGIVÁLIS
BAKTÉRIUM KOMPLEXEK**

Actinomyces

V. pervula
A. odontolyticus

S. mitis
S. oralis
S. sanguis

Streptococcus

P. gingivalis
T. forshytia
T. denticola

C. rectus
P. intermedia
P. nigrescens
P. micros
F. nucleatum

E. nodatum

E. Corrodens
Campilobacter

A. actinomycetemcomitans

Sockransky 1998

A PARODONTOPATOGEN BAKTÉRIUMOK ÉS A PARODONTÁLIS SZÖVETEK

A bakteriális plakk összetétele meghatározó abban, hogy milyen szövetpusztulás jön létre

Red complexum bacteriumai

T. denticola

T. forsythia

P. gingivalis

- Képesek subgingivalisan szaporodni
- Képesek a szövetekbe behatolni –invazívak
- Proteáz és exotoxin termelés
- Pusztító immunválaszt okoznak

A PARODONTÁLIS SZÖVETEK BAKTERIÁLIS INVÁZIÓJA

- **BACTERIALIS KONZORCIUM HATOL BE A SEJTEKBE**

- A bakterialis invázióknak áldozatul esett sejtek extracelluláris matrixhoz való adhézíója csökken és elvesztik a motilitásukat

• <i>T. forsythia</i>	epithelialis invazio +
<i>E. corrodens</i>	epithelialis invazio +
<i>F. nucleatum</i>	epithelialis invazio +
<i>T. denticola</i>	epithelialis invazio +

A PARODONTÁLIS SZÖVETEK BAKTERIÁLIS INVÁZIÓJA

- A SZÖVETI INVÁZIÓ A VIRULENCIA FONTOS KOMPONENSE
- AA és *P. gingivalis* a hámsejtek között kimutatható
- *P. gingivalis* gyorsan behatol a hámsejtekbe
- *P. gingivalis* fimbriae fontos virulencia faktor
- Egy vizsgálatban, melyben az adhéziót csökkentették, az invázó 8-szorosára csökkent
- az epithelialis integrin molekulákkal lép kölcsönhatásba
- *P. gingivalis* gátolja az IL-8 productiot és elkerüli a PMN kemotaxist
- *P. ginigvlais* egy lopakodó baktérium

A PARODONTÁLIS SZÖVETEK BAKTERIÁLIS INVÁZIÓJA

- A SZÖVETI INVÁZIÓ A VIRULENCIA FONTOS KOMPONENSE
- AA és *P. gingivalis* a nyálkahártya hámsejtek között kimutatható
- AA. Gyorsan behatol a hámsejtekbe
- A Fibriated AA sokkal agresszívabb az invázióban mint a fibria nélküli
- AA bármelyik gazdasejtbe behatolhat
- AA behatol az endothel sejtekbe is

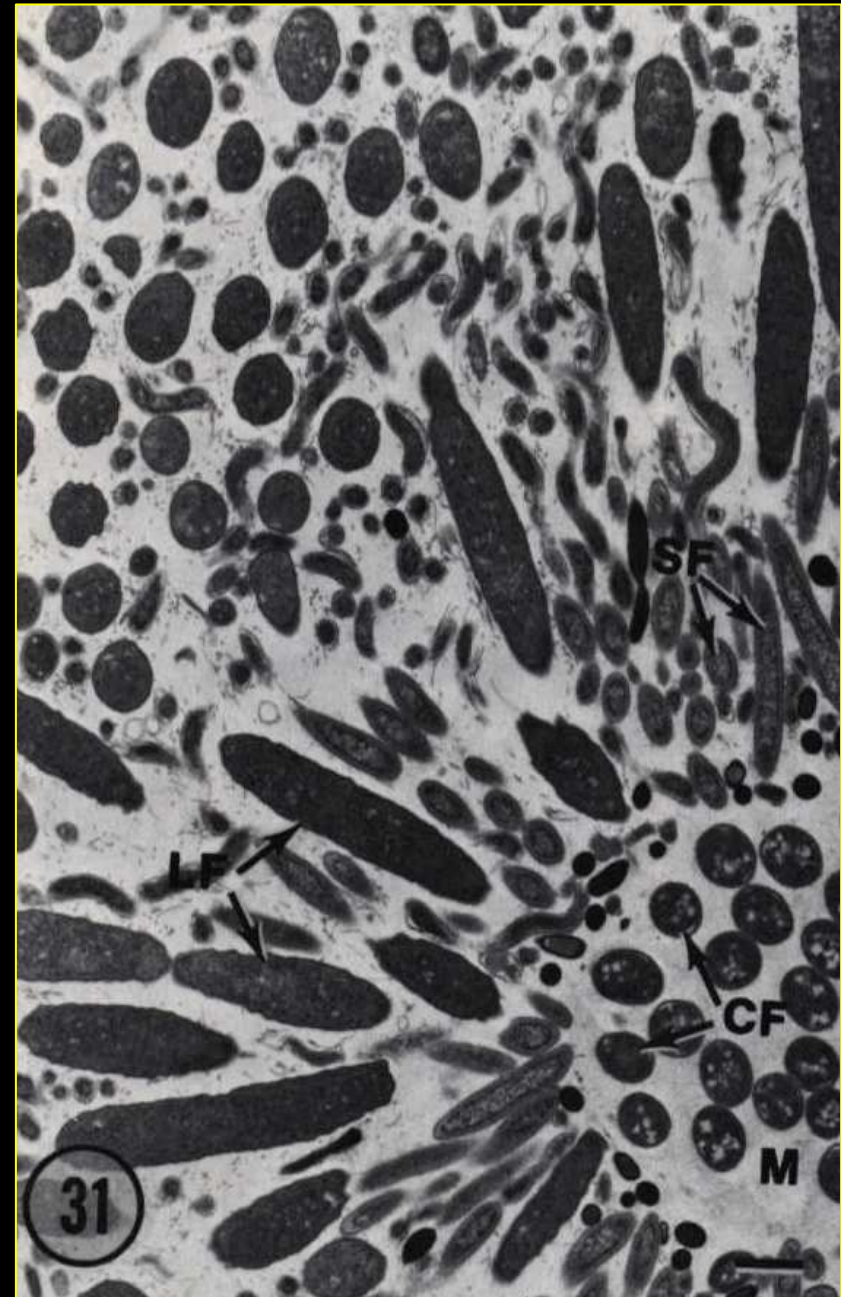
-

- Sokszor csak egy - egy bizonyos klón –pl. *A. actinomycetemcomitans* és *P. gingivalis* klón mutatható ki az egyén vagy egy család szájában
- az egész populációban azonban nagyon sok genetikai klón fordul elő (Haubek et al. 2002).
- Ez is alátámasztja ez a nézetet, miszerint *A. actinomycetemcomitans* és *P. gingivalis* családon belül vertikálisan és horizontálisan átvihetők (Okada et al. 2004).
- De az még kérdés, hogy a bakteriális transzmisszió fokozza-e betegségre való hajlamot és rizikótényezőnek tekinthető

Biofilm bakterialis mátrixba ágyazott baktérium kolónia, ahol a baktériumok egymáshoz és a felszínekhez specifikus módon kötődnek (Costerton et al. 1995).

A biofilm specifikus struktúrát mutat, benne csatornák vannak, amelyek a táplálékot a mélybe szállítják, primitív mikrocirkulációs rendszert alkotva (Costerton et al. 1995).

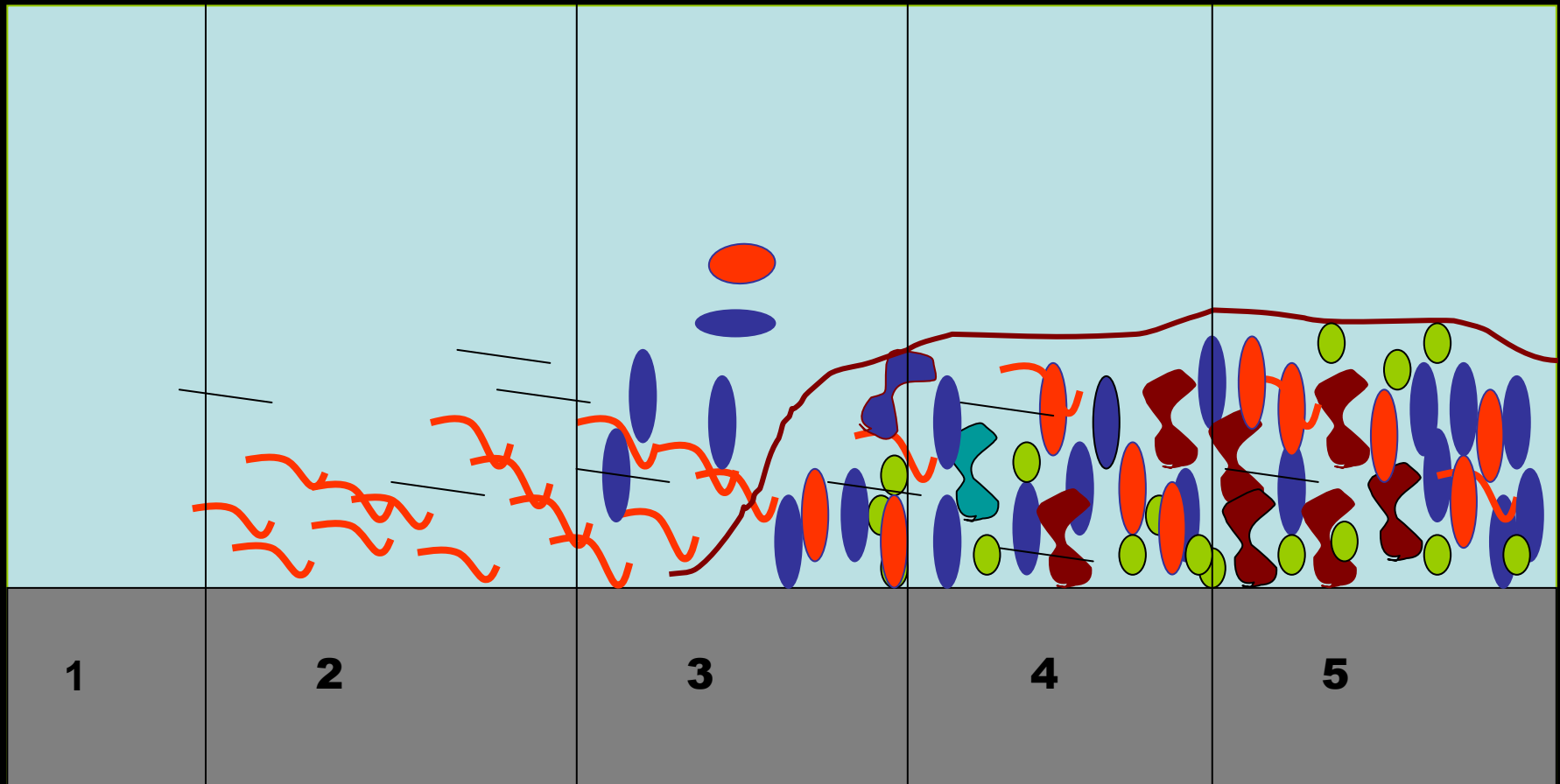
Az alkotó baktérium törzsek nem véletlenszerűen helyezkednek el hanem térben és funkcióban meghatározott helyük van a bakteriális „társadalomban”

**A baktériumok gén expressioja jelentősen megváltozik, amikor a biofilm létrejön, és markánsan eltérő fenotípusok jönnek létre attól a pillanattól, hogy egy felszínre kitapadnak
ahhoz képest, amikor még planktonikus állapotban voltak.**

(Whiteley et al. 2001)

A bakteriális „közösségi élet” felgyorsítja a baktérium törzsek genetikai adaptációját és genotípusban és phenotípusban nagyon heterogén bakteriális populáció jön létre.

Ennek révén a baktériumok sokkal könnyebben adaptálódnak a megváltozott körülményekhez

("biological insurance")

(Boles et al. 2004).

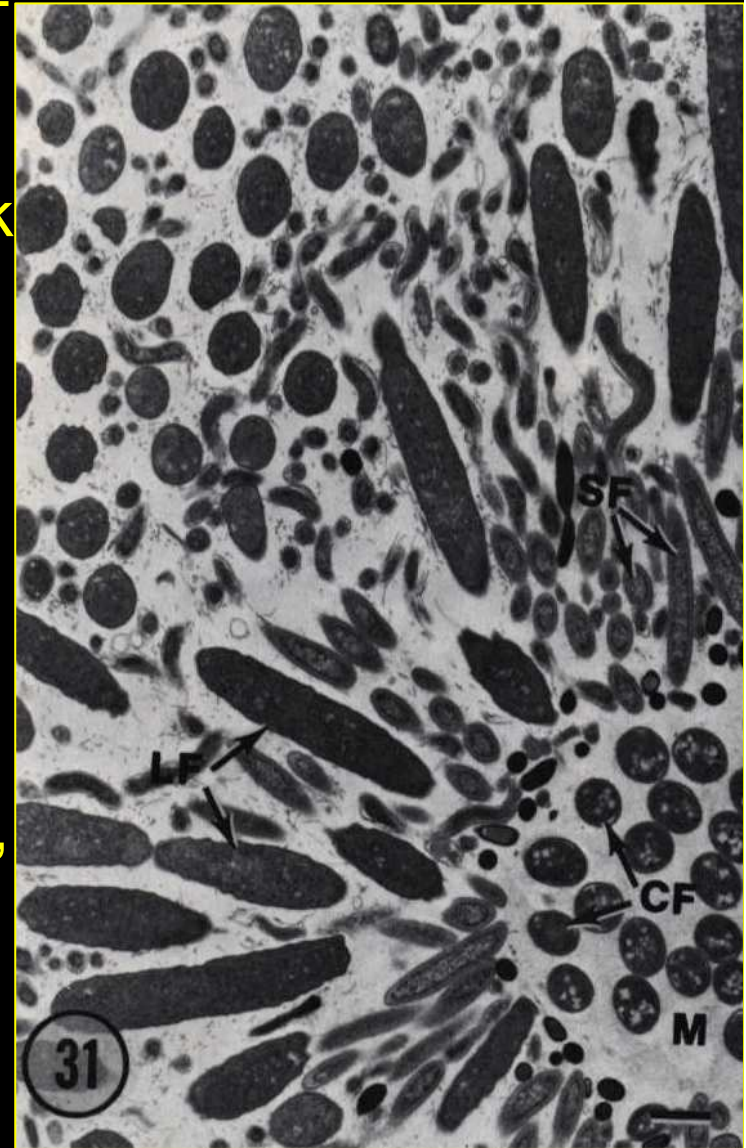

- A baktériumok gazdaszervezet sejtjeihez kötődve megváltoztathatják a gazda szervezet sejtjeinek gén expressióját is és jelentős biológiai változásokat idéznek elő (Abraham et al. 1998).

- Amint a biofilm érik, folyamatosan szintetizál olyan exopolymer molekulákat, amelyek az extrabakteriális mátrixot erősítik.

- A mátrix nem csupán mechanikai védelmet és strukturális rigiditást biztosít, de egyben biológiailag is aktív, táplálék raktárként szolgál és nagyon fontos enzimeket és a bakteriális kommunikációt szolgáló biológiai szignál molekulákat hordoz. (Allison 2003, Branda et al. 2005).

A biofilm kialakulás és a strukturális rendezettség és megváltozott gén expressio nagyon fontos klinikai következménye, hogy a baktériumok antibakteriális szerekkel szembeni érzékenysége szignifikánsan csökken. (Gilbert et al. 1997, 2002, Ceri et al. 1999, Stewart & Costerton 2001).

- **Általában a baktériumok antibiotikum érzékenységét a szer minimal inhibíciós koncentrációját (MIC) vagy a minimális bactericid koncentraciót (MBC) diszpergált (planktonikus) baktériumokon határozzák meg.**
- **Több vizsgálat igazolta, hogy a biofilben szervült baktériumok MIC értéke 100-1000 X nagyobb lehet, mint a planktonikus bakteriális érték**
- **(Stewart & Costerton 2001, Johnson et al. 2002).**

Ezért klinikailag egy antisepticum vagy antibiotikum a "biofilm inhibitory concentration" (BIC) kell meghatározni

(Anwar &

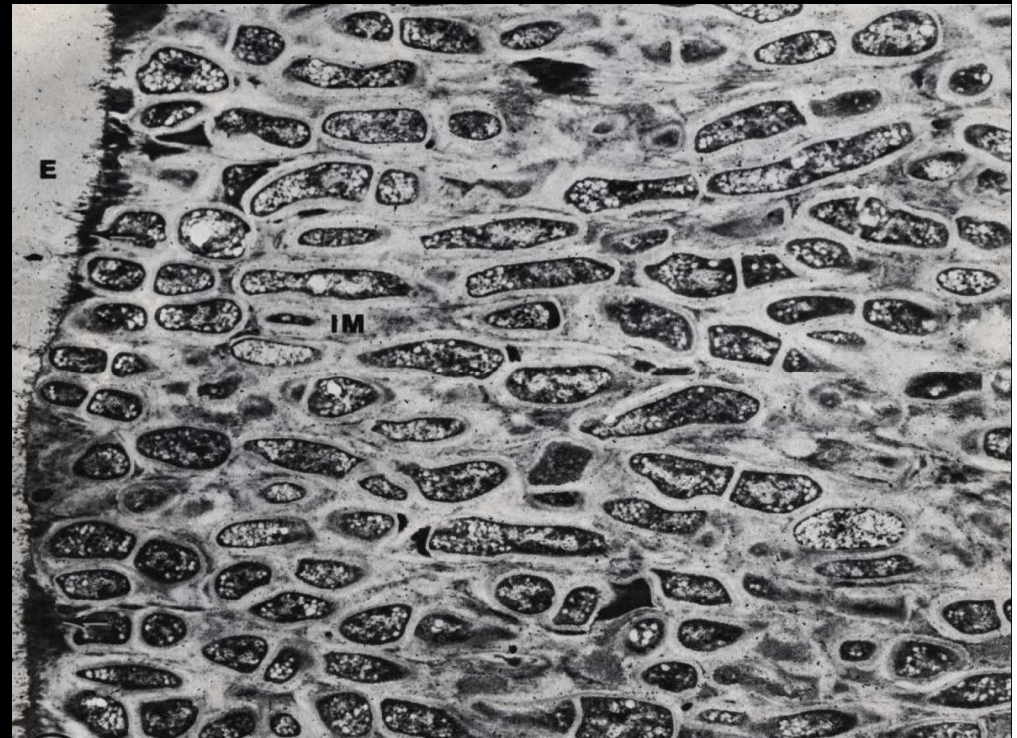
Costerton 1990, Nichols 1994, Johnson et al. 2002).

- A biofilm struktúrája meggátolja az antibiotikum penetrációját a plakkban ;
- Aktív elektromosan töltött gátló molekulák képesek kötődni az ellentétesen polarizált mátrix fehérje molekulákhoz, amelyek hatástalanítják az antibiotikumot
- Az antibakteriális szer kötődhet a felszíni baktériumokhoz, és elpusztíthatja azokat, de a mélyben élő baktériumok épségben maradnak és a biofilm nagy tömege érintetlen marad. .
- A biofilm olyan neutralizáló enzimeket köthet meg magas koncentrációban, amelyet bizonyos flóratagok termelnek (pl. β -lactamase) mely képes az antibiotikumokat inaktiválni. (Allison 2003).

A baktériumok a táplálékban szegény biofilmben csak lassan szaporodnak és nőnek, és ennek révén lényegesen kevésbé érzékenyek a bakteriosztatikus szerekkel szemben, mint a gyorsan szaporodó sejtek.

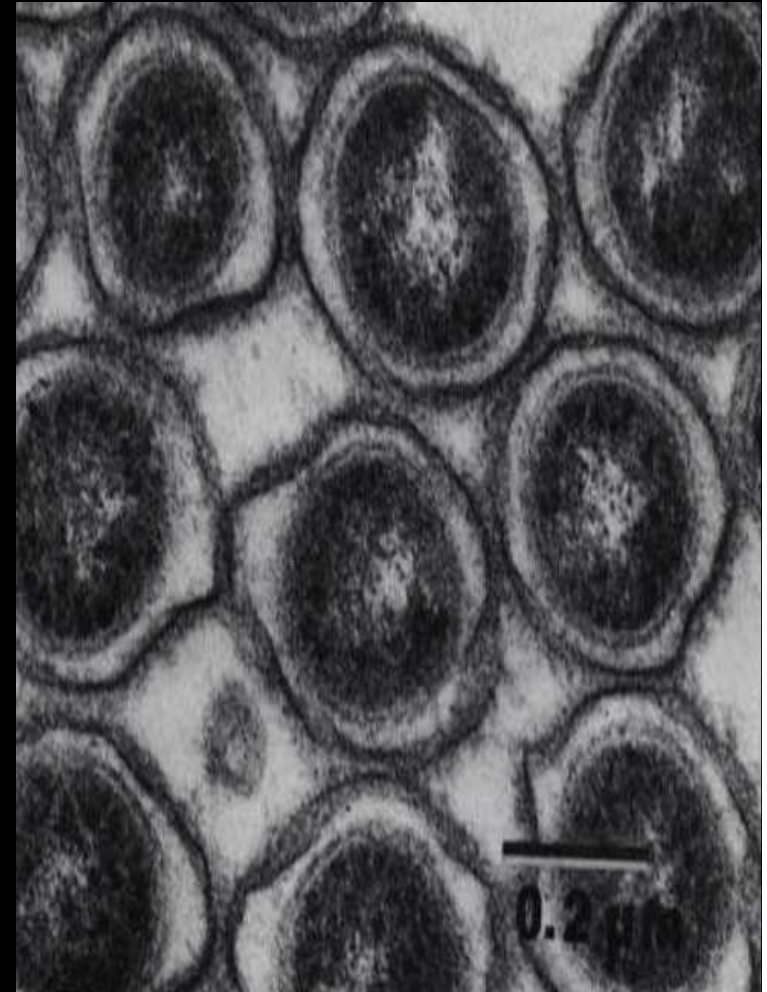
A biofilm mélyén a mikroklíma nem kedvez a kémiai szereknek (Gilbert et al. 2002).

- **A biofilmet alkotó baktériumok nem csupán passzív szomszédok, de nagyon szoros fizikai, kémiai és biológiai interakciók részvevői**

- **Ezek az interakciók nagyon fontosak lehetnek a baktériumok megtapadása, növekedése, túlélése szempontjából egy merőben ellenséges környezetben**

▪

A „bakteriális társadalom„ nagyon előnyös az alkotó baktérium törzsek számára (Caldwell et al. 1997, Shapiro 1998, Marsh & Bowden 2000).

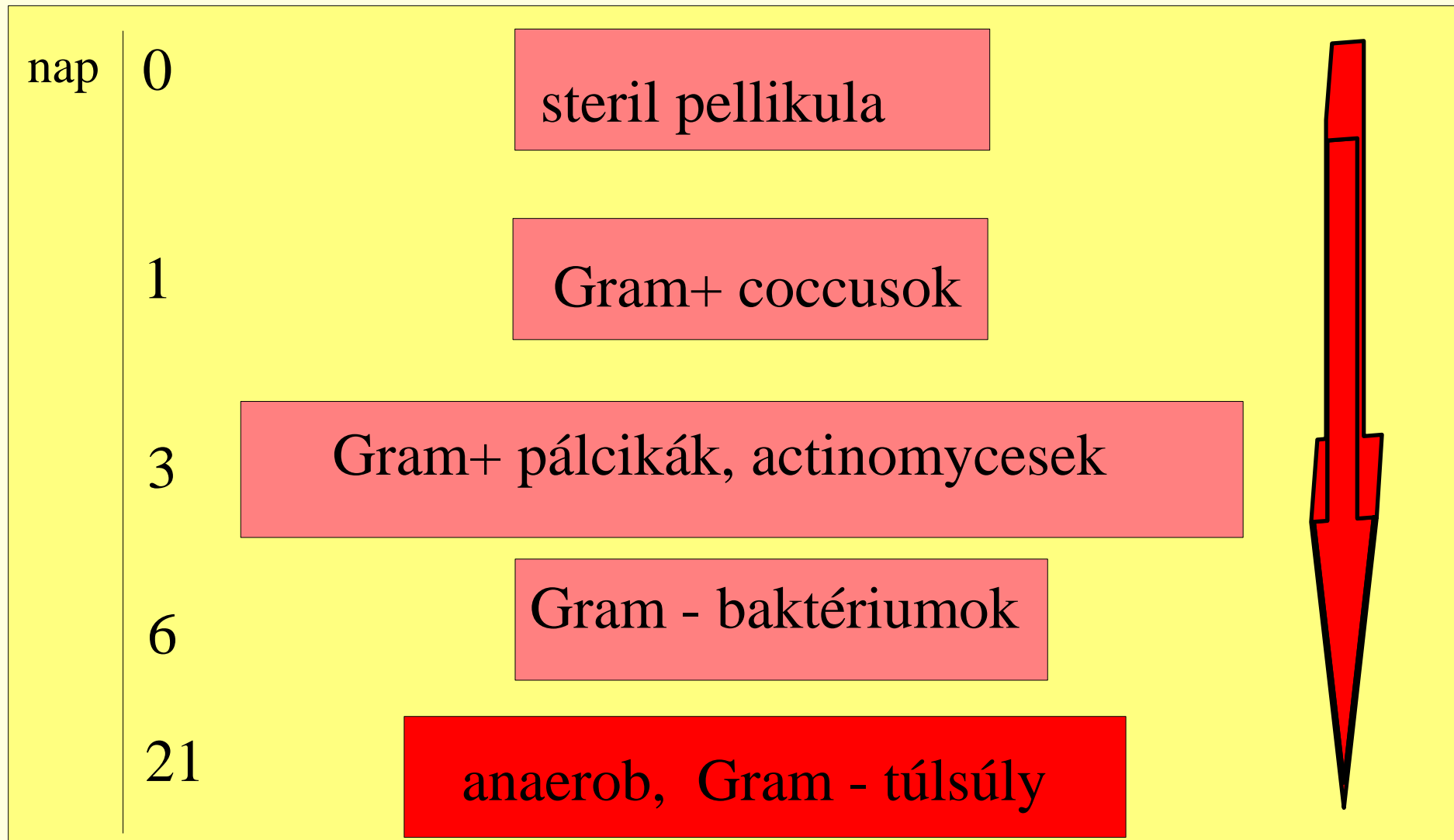
(a) A korai kolonizáló baktériumok anyagcseretermékei megváltoztatják a mikrokörnyezetet lehetővé téve olyan baktériumok megtapadását, amelyek egyébként nem lennének képesek megtapadni. A bakteriális successio .

(b) Az eltérő metabolikus szokások révén olyan gazdag anyagcsere melléktermékek keletkeznek, amelyek táplálékul szolgálhatnak más baktérium fajoknak. Máskor toxikus termékek neutraizálódnak a bakteriális kölcsönhatások révén

(c) A bakteriális kolónia kevésbé érzékeny környezeti változásokkal szemben.

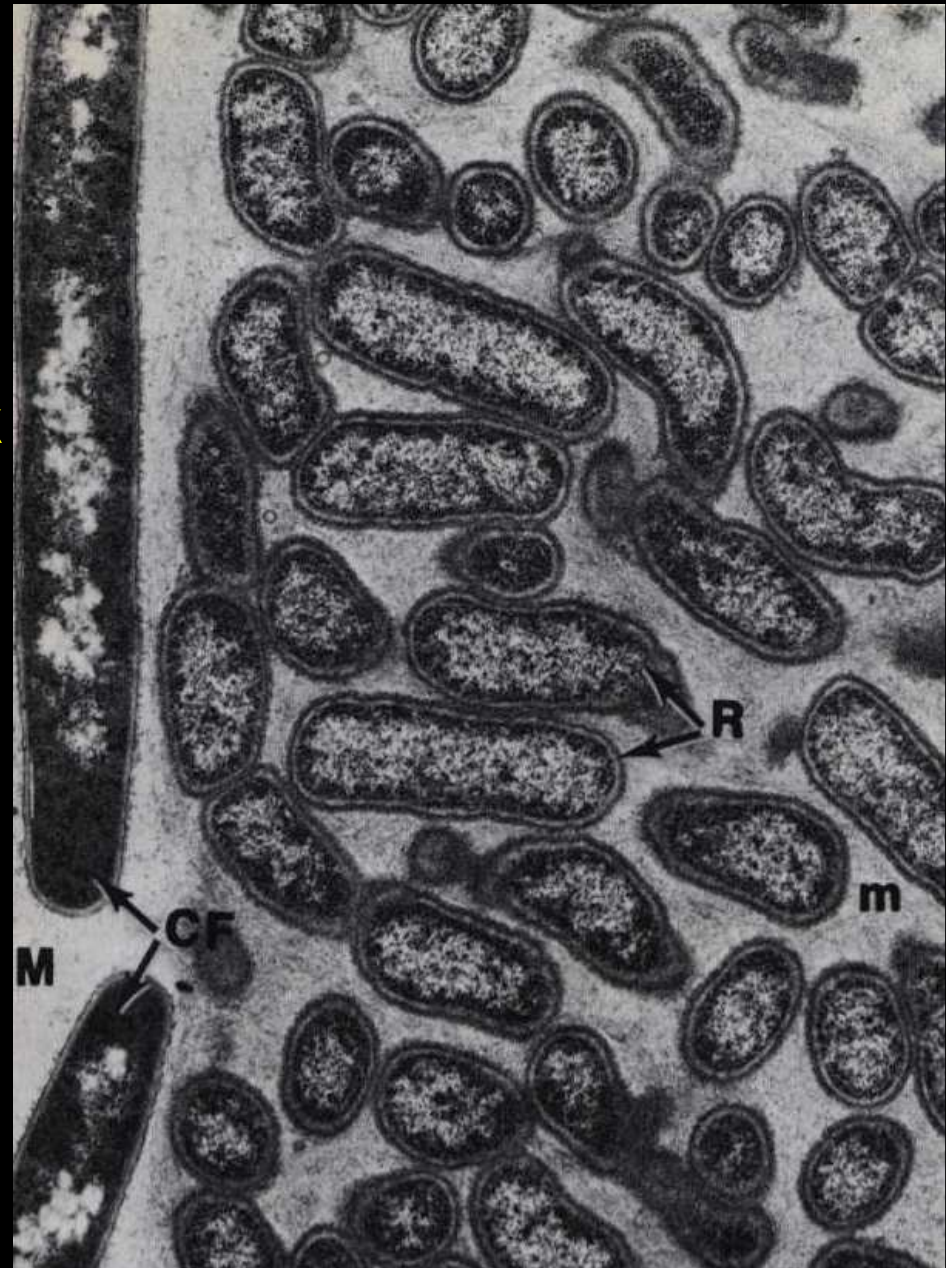

A plakk képződés mechanizmusa

A szomszédos sejtek termelhetnek olyan proteolitikus enzimeket (β -lactamase, IgA protease, catalase, etc.) amelyek védik a többi baktériumot is. (Brook 1989).

Pl. a penicillin-érzékeny (*Streptococcus pyogenes*) védelmet kaphat bizonyos beta - lactamase termelő nem patogén törzstől és az antibiotikus kezelés teljesen hatástalan lehet (*Moraxella catarrhalis*) (Hol et al. 1994).

Az abscessus jó példa, melyben olyan baktériumok is patogének lesznek a bakteriális közösségben, amelyek magukban nem lennének képesek betegséget okozni.

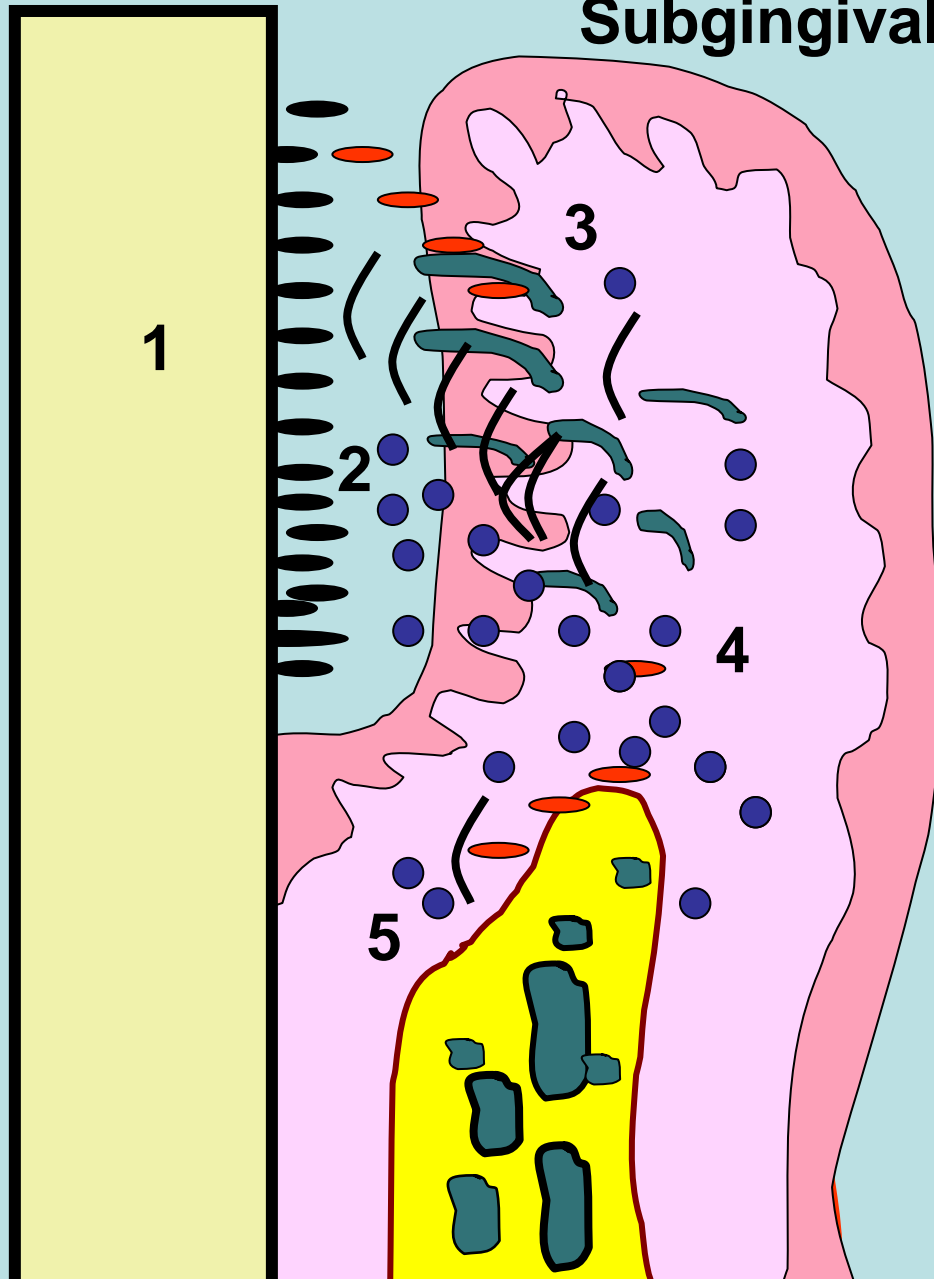
(pathogenic synergism) (Brook 1987).

Dental plaque behaves as a classical biofilm

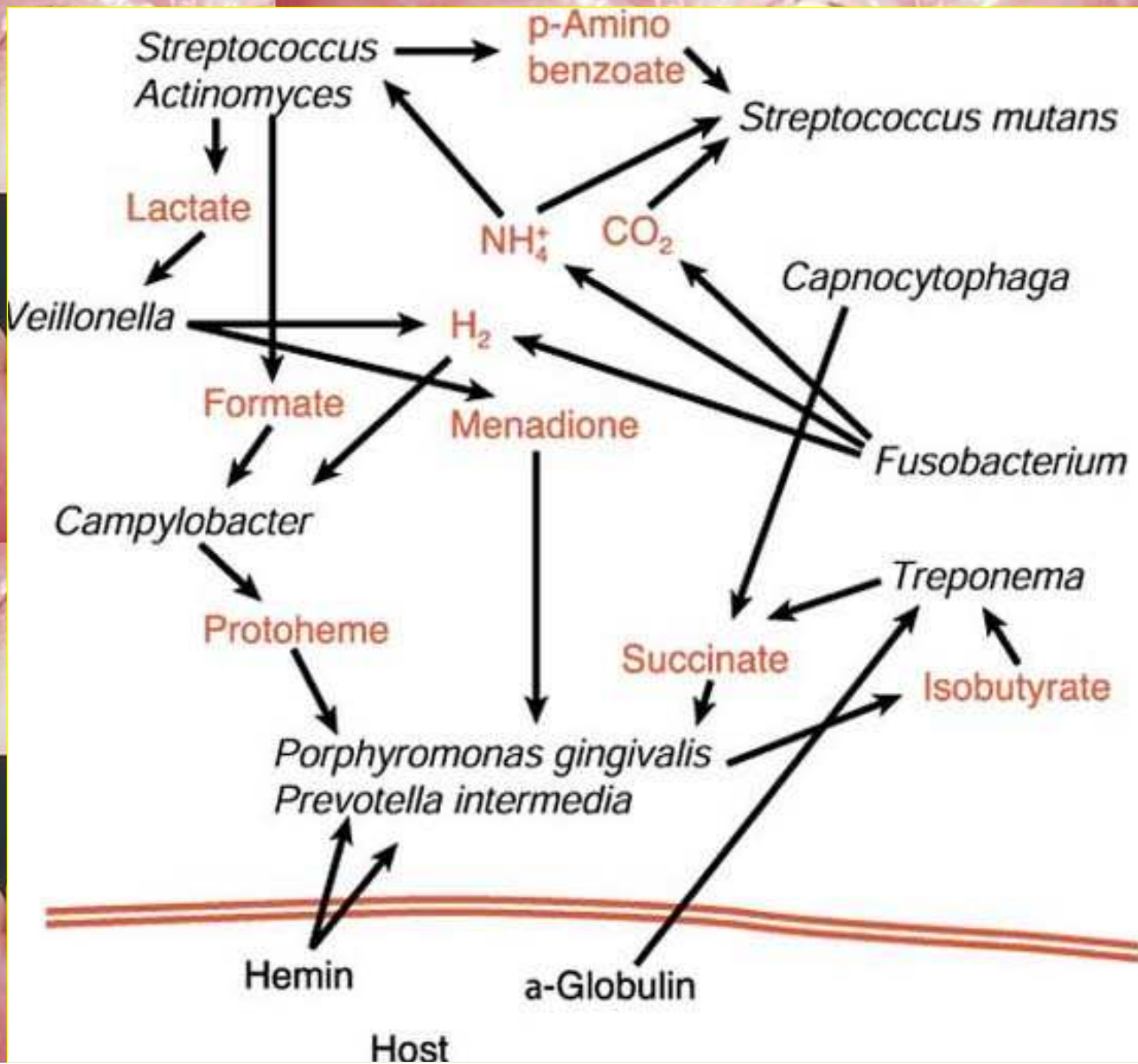
(Socransky & Haffajee 2002, Marsh 2004) .

Subgingivalis plakk

1. Kemény szövettel asszociálódott plakk
2. Nem tapadó plakk
3. Tasakhámmal asszociálódott plakk
4. Bakteriális invázió a kötőszövetben
5. Az alveoláris csontfelszínnel asszociálódott baktériumok

A biofilm baktériumai egymással horizontális gén transfer útján is kommunikálnak

CSP fokozza a recipiens sejtek DNS felvételét DNA (Li et al. 2002b).

Kimutatták, hogy streptococcusok között a tetracyclin rezisztencia a biofilm tagjai között átvihető (Roberts et al. 2001).

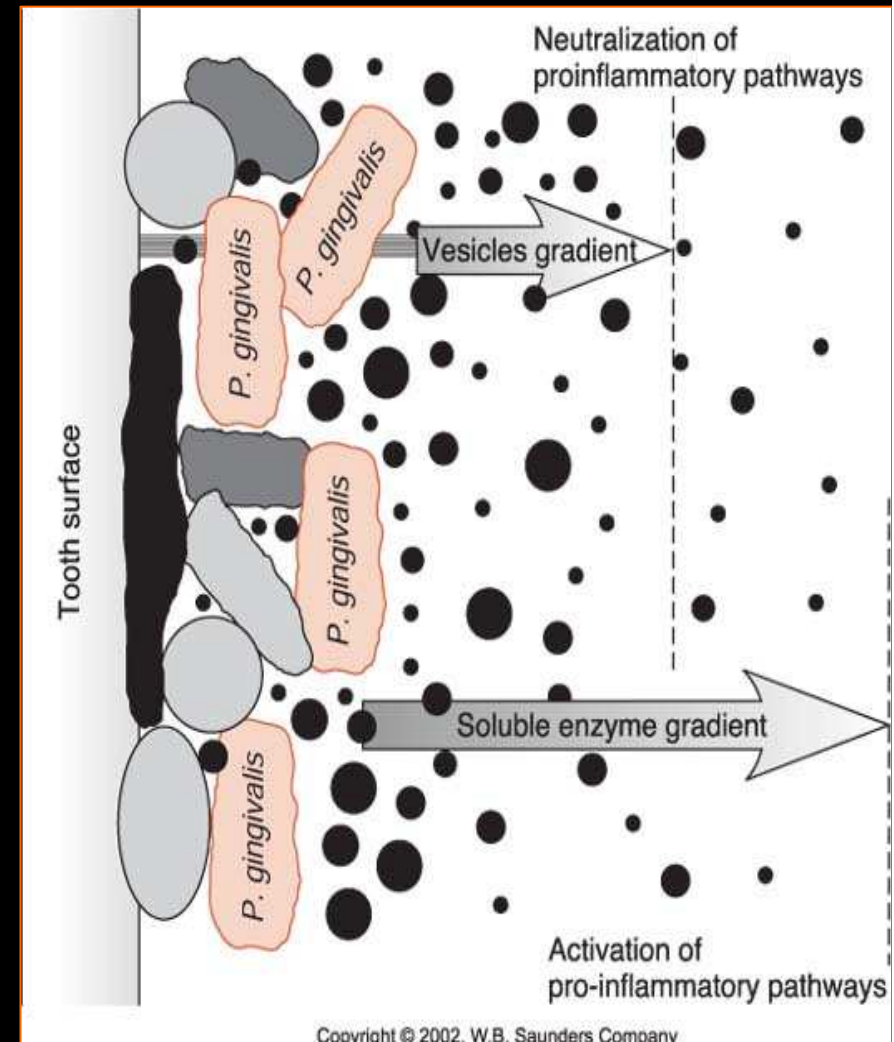
Hasonlóan *S. mitis*, *S. oralis* és a patogen *S. pneumoniae* között a penicillin rezisztencia gén transfer útján átvihető (Dowson et al. 1990, Hakenbeck et al. 1998)

Azonban nem csupán az egyes plakkibaktériumok kommunikálnak egymással

A bakteriális felszíni molekulák révén a hámsejtekkel is kommunikálni képesek a baktériumok megváltoztatva azok dén expressióját

A *P. gingivalis* fibriai a felszínre tapadva a hámsejtekben integrin szerű molekulák expressálódását okozzák, mely később a cytoskeleton - actin és tubulin rendszerének aktivizálódását eredményezi (Yilmaz et al. 2003)

Antibacterialis rezisztencia

A dentalis plakk baktériumok jobban elviselik az erős kémiai szerek hatását (Marsh & Bradshaw 1993, Kinniment et al. 1996, Wilson 1996, Pratten & Wilson 1999).

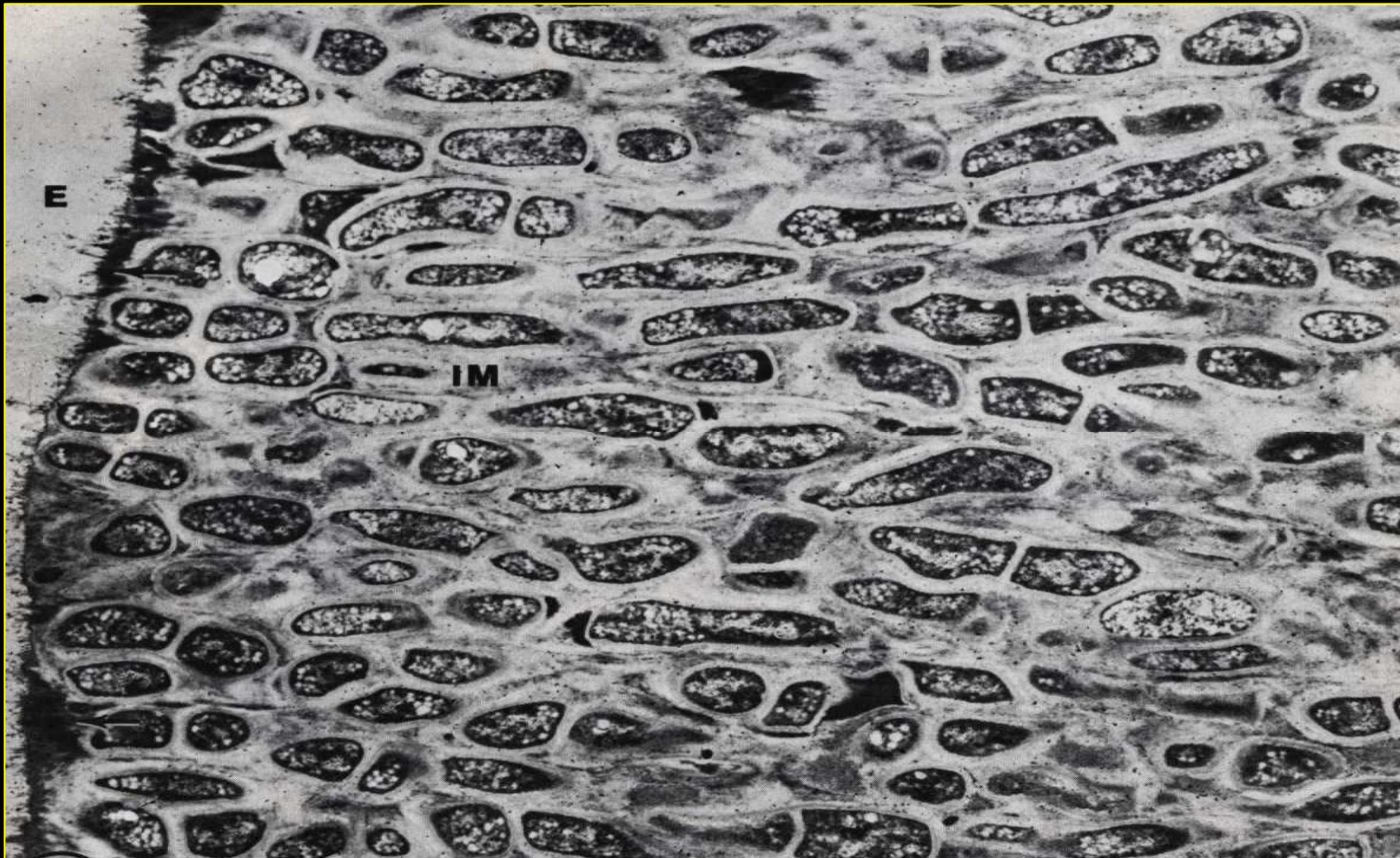
A chlorhexidine és amino fluoride BIC –ja 300x ill. 75x volt magasabb, ha a streptococcus biofilmben nőtt, mintha planktonikus állapotban lett volna (Shani et al. 2000).

A biofilm életkora fontos tényező.

A 72 órás *S. sanguinis* sokkal ellenállóbb volt chlorhexidinnel szemben, mint a friss, csak 24 órás plakk (Millward & Wilson 1989).

**A orális subgingivalis
biofilm is sokkal
ellenállóbb
antibiotikummal
szemben pl.
amoxycillin,
doxycycline,
minocycline,
metronidazole) mint a
plantonikus
baktériumok**

**(Larsen 2002,
Socransky & Haffajee
2002, Noiri et al. 2003),**

**A FOGÁGYBETEGSÉG
MANIFESZTÁCIÓJA ÉS
A SZÖVETPUSZTULÁS
MÉRTÉKE ATTÓL
FÜGG, HOGY MILYEN
BAKTÉRIUMOK
ALKOTJÁK A
BIOFILMET ÉS A
SZERVEZET MILYEN
MÉRTÉKBEN
ÉRZÉKENY A
BAKTÉRIUMOK
VIRULENCIA
FAKTORAIRA**

A SZISZTÉMÁS ÉS LOKÁLIS ANTIBIOTIKUS KEZELÉS INDIKÁCIÓJA ÉS TERÁPIÁS IRÁNYELVEI A DESTRUKTÍV FOGÁGYBETEGSÉG KEZELÉSÉBEN

Dr. Gera István

Semmelweis Egyetem, Parodontológiai Klinika

A mai napig sem tisztázott, hogy pontosan milyen összetételű subgingivális bakteriális flóra tehető felelőssé a súlyos tapadásvesztéssel járó parodontális gyulladásért.

Melyek azok a valóban exogen mikroorganizmusok, amelyek együttes jelenléte esetén a felszínen zajló, veszélytelen ínygyulladás a mélybe terjed, irreverzibilis károsodást okozva a fogak tartószerkezetében?

**A gyulladásért felelős
baktérium tömeg behatolhat a
mélyebb parodontális
szövetekbe és bekerülhet a
szisztémás keringésbe is.**

Ezért indokolt esetben a helyi mechanikai és
gyógyszeres kezelés mellett folyamodnunk kell a
szisztémás antibiotikus kezelés eszköztárához is.

**A mechanikai tisztításnak megvannak
a korlátjai:**

**Sok esetben még a legaprólékosabb
parodontális lebenyes műtéttel
egybekötött subgingivális tisztítás és
gyökérpolírozás sem képes
tökéletesen eliminálni a virulens
kórokozókat**

**műszereinkkel nem tudunk minden
gyökérfelszínt elérni és megtisztítani.**

**Ha tehát a hagyományos, alapos
mechanikai subgingivális tisztítás és
gyökérsimítás után a parodontális
gyulladás nem mutat rohamosan javuló
tendenciát, vagy ettől eleve nem várunk
biztos eredményt, csak a kombinált
mechanikai és antibiotikus kezelés lehet
hatásos.**

A parodontális kemoterápia- kemoprofilaxis

antiszeptikumok
antibiotikumok

Az antiszeptikumok elsősorban a plakk
baktériumok supragingivális kolonizálódását
gátolja.

Ezt nevezzük kémiai plakk-kontrollnak.

kemoprofilaxis célja

a szájüreg bakteriális ökológiai egyensúlyának fenntartása, a nagytömegű baktériumok elszaporodásának megakadályozása.

A kemoterápia célja

a subgingivális tasak ill. a bakteriális invázióknak áldozatul esett parodontális szövetek gyógyítása.

A parodontális kemoterápia- kemoprofilaxis

antiszeptikumok
antibiotikumok

Az antiszeptikumok elsősorban a plakk
baktériumok supragingivális kolonizálódását
gátolja.

Ezt nevezzük kémiai plakk-kontrollnak.

A parodontális kemoprofilaxis

Nem szelektív kemoprofilaxis a plakk tökéletes elpusztításával és távoltartásával

Nem szelektív kemoprofilaxis a plakk jelentős csökkentésével.

Szelektív kemoprofilaxis.

A parodontális kemoterápia- kemoprofilaxis

antiszeptikumok
antibiotikumok

Az antiszeptikumok elsősorban a plakk
baktériumok supragingivális kolonizálódását
gátolja.

Ezt nevezzük kémiai plakk-kontrollnak.

A parodontális kemoterápia- kemoprofilaxis

antiszeptikumok
antibiotikumok

Az antiszeptikumok elsősorban a plakk
baktériumok supragingivális kolonizálódását
gátolja.

Ezt nevezzük kémiai plakk-kontrollnak.

A parodontális kemoterápia- kemoprofilaxis

antiszeptikumok
antibiotikumok

Az antiszeptikumok elsősorban a plakk
baktériumok supragingivális kolonizálódását
gátolja.

Ezt nevezzük kémiai plakk-kontrollnak.

A parodontális kemoterápia- kemoprofilaxis

antiszeptikumok
antibiotikumok

Az antiszeptikumok elsősorban a plakk
baktériumok supragingivális kolonizálódását
gátolja.

Ezt nevezzük kémiai plakk-kontrollnak.

Az ideális plakk-ellenes kémiai vagy biológiai szerrel szembeni követelmények a következők:

- A szer tartósan gátolja a baktériumok megtapadását,
- A szer biztosan jusson el
- A vegyület legyen szubsztantív hatású,
- A vegyület ne borítsa fel a normál szájflóra ökológiai egyensúlyát
- nem lehet sem kumulatív sem krónikus irritatív hatása.

Kémiai szereket csoportosítása

- ***A hatástartam alapján***
- rövid hatású, un. első generációs
második generációs, szubsztantív szerek .
- ***Biológiai hatás alapján***
- Enzimek,
- Antibiotikumok
- Antiszeptikumok .

Fenolvegyületek:

- A **Listerin-t** az American Dental Association (ADA) elfogadta, mint bizonyítottan plakk ellenes szert.
- A hatóanyaga a timol, mentol, metilszalicát és eukaliptol.
- A **Triclosan** (2,4,4'-triklór-2'-hirdoxifenil-éter) ma sok gyógyhatású fogkrémekben és szájöblítőben szerepel.

Triclosan

- magában csak mérsékelt plakk-ellenes hatása van.
- A hatását cink sók vagy a metoximetil-malonsav kopolimer fokozzák.
- Több klinikai vizsgálat alátámasztja, hogy a triclosan/cink citrat tartalmú fogkrém hatékonyan előzi meg a gingivitist.

Kvaterner ammóniumvegyületek.

- In vitro igen hatásos antiseptikumok, in vivo, a szájüregben azonban alacsony **szubsztantivitásuk** miatt kevésbé hatékonyak.
- Ebbe a csoportba tartozik a ***cetilpirimidinumklorid*** (CPC)
- ***benzetonium-klorid***
- ***domifen-bromid***.

Halogének: jód és fluorid.

- Jód tartalmú a ***Betadin.***
- ***fluoridok***
- ***Jelentősebb direkt plakk-ellenes hatása az ón-fluoridnak és az aminofluoridoknak van,***
- ***Chlorhexidinnel összehasonlítva ez több nagyságrenddel gyengébb plakk-ellenes hatást mutat.***
- ***Jó hatású az amino-fluorid és ónfluorid tartalmú Meridol.***

Növényi alkaloidák:

- Vérehulló fecskefű (*Sanguinaria canadensis*)
- ***Sanguinarin***
- Vannak sanguinarin tartalmú fogkrémek és szájöblítők is.

Bisbiguanid származékok

a második generációs kemoprofilaktikumok családjába tartoznak.

- **Chlorhexidin** *1,6-di-4-klórfenil-diguanidhexan.*
- 0,2,% 0,15, % 0,05 % -os szájöblítők Corsodyl, chlorhexamed
- 1%-os zselé Corsodyl
- **Alexidin** *etil-hexil-biszguanidin-dihidroklorid*
- a Chlorhexidin-hez szerkezetileg hasonló,
- lokálisan kevésbé irritatív szer,
- 1 nem tartalmaz cancerogen fenil csoportot.

Bisbiguanid származékok

a második generációs kemoprofilaktikumok családjába tartoznak.

- **Chlorhexidin**
- széles spektrumú antiseptikum,
- hat a Gram negatív, a Gram-pozitív mikroorganizmusokra
- gombaellenes hatás
- csökkent a szájüreg össz-fakultatív, anaerob és *Streptococcus mutans* száma,
- javultak a plakk- és gingivális indexértékek.

Bisbiguanid származékok

a második generációs kemoprofilaktikumok családjába tartoznak.

- **Chlorhexidin**
- A vegyület kötődik a fogfelszínekhez, a nyálkahártyához a hidroxipatit kristályokhoz, a szerzett dentális pellikulához
- ebből a kötődésből a hatékony molekula csak lassan szabadul fel.
- Egyszeri öblítés után közel 30% kötődik az orális képletekhez és viszonylag hosszú ideig, 10-12 óráig biztosít megfelelő gátló koncentrációt a szájüregben belül
- Így elegendő naponta két alkalommal Chlorhexidin oldattal öblíteni. .

Antibiotikum, mint kemoprofilaktikum

- szelektíven csak a plakk-baktériumokra hat,
- nem kell más, szisztémás folyamatban alkalmazni,
- nem toxikus,
- tartós szedés során nincs kumulatív vagy krónikus irritatív hatása,
- nem alakul ki rezisztencia,
- nem szenzibilizál,
- a szájkepletekhez kötődve lokálisan tartós antibakteriális hatást fejt ki.

Parodontális kemoterápia

- **Kemoterápiás szerek adhatók**
- **lokálisan,**
- **per os**
- **parenterálisan**

AZ ANTIBIOTIKUS KEZELÉS ÁLTALÁNOS IRÁNYELVEI A PARODONTOLÓGIÁBAN

- **Pontos parodontális diagnózis**
- **Csak aktív folyamatban adjuk**
- **Lehetőleg megelőzi tasakflóra mikrobiológiai vizsgálata**
- **Az antibiotikus kezelés soha nem monoterápia ,**
- **A szisztémás antibiotikus kezelés kiegészíthető lokális tasak kemoterápiával is. (Chlorhexidine, Betadine, Tetracyclin stb.)**
- **Antibiotikum adható parodontális műtét előtt s a kúra tarthat postoperatíven egy hétig.**
- **Ez sokban javítja a sebgyógyulást, kivált képen regeneratív műtétek esetén.**

Metronidazol (Klion)

- Nem valódi antibiotikum.
- *Nitroimidazol* származék, amelyet eredetileg protozoon infekció ellen fejlesztettek ki.
- A legtöbb obligát anaerob mikroorganizmusra baktericid hatást fejt ki,
- Meggátolja a DNS szintézist.
- Hatásos a legtöbb obligát anaerob periodontopatogén mikroorganizmus ellen is (*P. gingivalis*, *P. intermedia*, *T. forsythia*),
- Magában nem hatásos *A. actinomycetemcomitans* és egyéb fakultatív anaerobok ellen.
- Ilyenkor csak más antibiotikummal együtt, kombinációban adható.

Metronidazol (Klion)

- Napi dózisa 2x250 mg, 3x250mg
- Klinikai vizsgálatok szerint a napi 500-750mg metronidazol kezeléssel együtt alkalmazott subgingivális depurálás és gyökérsimítás lényegesen jobb eredményt adott krónikus parodontitis kezelésében, mint a mechanikai tisztítás magában.

Metronidazol (Klion)

- Nem valódi antibiotikum.
- *Nitroimidazol* származék, amelyet eredetileg protozoon infekció ellen fejlesztettek ki.
- A legtöbb obligát anaerob mikroorganizmusra baktericid hatást fejt ki,
- Meggátolja a DNS szintézist.
- Hatásos a legtöbb obligát anaerob periodontopatogén mikroorganizmus ellen is (*P. gingivalis*, *P. intermedia*, *T. forsythia*),
- Magában nem hatásos *A. actinomycetemcomitans* és egyéb fakultatív anaerobok ellen.
- Ilyenkor csak más antibiotikummal együtt, kombinációban adható.

Penicillin származékok

- A parodontális infectiókban csupán az amoxicillin ill. a clavunalt amoxicillin (Augmentin) hatásos.

Amoxicillin:

- szélesebb spektrumú félszintetikus penicillin származék,
- egyaránt hat Gram - és Gram + baktériumokra is.
- Penicillináz, beta-lactamase termelő baktériumok hatástalanítják.
- Sikerrel alkalmazható agresszív parodontitisben és refrakter parodontitisben magában vagy metronidazollal kombinálva
- A bacterialis endocarditis profilaxis

Clavunalt amoxicillin (Augmentin)

- Amoxicillin + acidum clavulanicum penicilinaz rezistens,
- hatásspektruma szélesebb.
- Sikerrel alkalmazható agresszív parodontitisben és refrakter parodontitisben magában vagy metronidazollal kombinálva.
- A bacterialis endocarditis profilaxis (2 g minden invazív beavatkozás előtt).
- Ajánlott terápiás dózisa - 3x 375mg/nap – 3x625mg/nap egy héten keresztül.

Tetracyclin

- Bakteriosztatikus hatású,
- Hatásosabb Gram +, mint Gram – baktériumok ellen.
- Sulcus koncentrációja 2-10-szer magasabb, mint a szérumkoncentráció.
- Már alacsony sulcus koncentráció (4ug/m) mellett is hatékonyan gátolja az *A. actinomycetemcomitans* szaporodását.
- Anti-collagenolitikus aktivitása révén gátolja a gyulladáshoz vezető szövetpusztulást és csontresorpciót.

Tetracyclin

- tetracyclin csoport három félszintetikus változatát alkalmazza a parodontológia:
- doxycylin,
- vibramycin
- minocyclin .

Tetracyclin

- ***Doxycyclin***
- In vivo felszívódási problémák miatt hatása gyengébb.
- Nagy előnye, hogy naponta csak egy tablettát kell a betegnek bevennie,
- Amennyiben mint antibiotikumot adjuk első nap 2x100mg, majd további egy hétig 100mg a napi dózis.
- Amennyiben collagenáz gátlóként alkalmazzuk, napi dózisa 2x 20mg.

Tetracyclin

- tetracyclin csoport három fészintetikus változatát alkalmazza a parodontológia:
- doxycylin,
- vibramycin
- minocyclin .

Clindamycin (Dalacin C)

- hatékony a legtöbb anaerob periodontopatogen baktérium ellen
- A csontszövetben koncentrálnak,
- A parodontális szövetekben szérumszintet jóval meghaladó mennyiségben halmozódik fel
- Erős gastrointestinalis mellékhatása. Előfordulhat pseudomembranosus colitis

Ciprofloxamin (Ciprobay)

- Az összes *A. actinomycetemcomitans* törzs érzékeny.
- Mivel gátolja az *A. actinomycetemcomitans* szaporodását, de lényegében hatástalan az egészséges parodontium normál flóráját képező streptococcus törzsekre, ezért jó eredménnyel alkalmazható a normál parodontális bakteriális ökológia helyreállításában.
- Napi dózisa 2x 250-500 mg.

Lokális antibiotikus - antibakteriális terápia

- 1000 mg per os tetracyclin alkalmazás mellett a sulcus tetracyclin koncentrációja csupán 10ug/ml holott a minimális gátló koncentrációnak legalább 30ug/ml kellene lennie.
- A leghatékonyabb orális antibakterilis szájöblítőkkel sem befolyásolható a sulcus mikroflórája.
- A supragingivális kémiai plakk kontrollnak csupán 1-2 mm mélységig van hatása a tasakflórára.

Actisite:

- A tetracyclint etilen-vinil-kopolimer fonalba inkorporálták.
- Egy kb. 25 cm-es fonal 12,7mg tetracyclint tartalmaz.
- A fonalat a tasaktágító fonal behelyezéséhez hasonlóan helyezzük a tasakba.
- A kezelés 8-10 napig tart.
- lokálisan elérhető az 1000-1200ug/ml koncentráció .

Lassan felszívódó antibiotikum zselék:

- Doxycyclin zselé (Atridox 10% doxycyclin),
- Metronidazol zselét (Elyzol 25% metronidazol),
- Ezek a szerek hazánkban jelenleg nincsennek forgalomban.
- A korábban jó eredménnyel alkalmazott Ebrimycin zselét (primicynum sulfuricum) sajnálatos módon a közelmúltban kivonták a forgalomból.

Lokális antiszeptikus tasak kezelés

- Erre a hazánkban kapható 1%-os chlorhexidin tartalmú Corsodyl zselé alkalmas.
- *Periochips* néven forgalomba került chlorhexidin készítmény kisméretű hidrolizált zseletin lemezkébe inkorporált 2,5 mg chlorhexidint tartalmaz
- Mély tasakba helyezve állandó, 100ug/ml koncentráció feletti sulcus folyadék szintet biztosít.

**A lokális szerek közül
még ma is leghatékonyabbnak
tartott :**

chlorhexidin

chlorhexidin

**széles spektrumú antiseptikum,
hat mind a Gram - negatív, mind a
Gram-pozitív mikroorganizmusokra
és van gombaellenes hatása is**

chlorhexidin

Tartós használata mellett szignifikánsan csökken a szájüreg össz fakultatív, anaerob és Streptococcus mutans száma, javulnak a plakk- és gingivális indexértékek.

chlorhexidin

A vegyület kötődik a fogfelszínekhez, és ebből a kötődésből lassan szabadul fel a hatékony molekula.

Egyszeri öblítés után közel 30% kötődik az orális képletekhez és 10-12 óráig biztosít megfelelő gátló koncentrációt a szájüregen belül

Metronidazole (Klion)

nem valódi antibiotikum.

Egy nitroimidazol származék, amelyet eredetileg protozoon infekció ellen fejlesztettek ki.

A legtöbb obligát anaerob mikroorganizmusra baktericid hatást fejt ki meggátolva ezek DNS szintézisét.

**Hatásos a legtöbb obligat anaerob
periodontopatogen mikroorganizmus ellen
(*P. gingivalis*, *P. intermedia*, *B. forsythus*),**

**de magában nem hatásos az
A. actinomycetemcomitans és egyéb fakultatív
anaerob ellen, ezért ilyenkor csak
kombinációban adható.**

Amoxicillin:

**szélesebb spektrumú félszintetikus penicillin
származék,
egyaránt hat Gram- és Gram+ baktériumokra
is.**

**Penicillinaz, b-lactamase termelő baktériumok
hatástalanítják.**

AUGMENTIN

**Sikerrel alkalmazható agresszív
parodontitisben és refrakter parodontitisben
magában vagy metronidazollal kombinálva.**

**A bacterialis endocarditis profilaxis egyik
szere (2 g minden invazív beavatkozás előtt).**

Tetracyclin

bakteriosztatikus hatású, általában hatásosabb a Gram +, mint Gram - baktériumok ellen.

Már alacsony suclus koncentráció (4ug/m) mellett is hatékonyan gátolja az *A. actinomycetemcomitans* szaporodását.

Ezen kívül anti colleganolitikus aktivitása révén gátolja a gyulladós szövetpusztulást és csontresorptiot.

Tetracyclin

Doxycyclin

Ma hazánkban több doxycyclin készítmény kapható (Doxycyclin capsula, Doxycyclin tableta, Vibramycin)

Minocyclin

Egyes országokban, így az USA-ban széles körben alkalmazott tetracyclin készítmény, hatásspektroma megegyezik a doxycyclinével.

Clindamycin (Dalacin C)

**hatékony a legtöbb anaerob
periodontopatogen baktérium ellen.**

**Előnye, hogy a csontszövetben
koncentrálódik, és így a szérumkoncentrációt
jóval meghaladó mennyiségben halmozódik fel
a parodontális szövetekben**

Lokális antibiotikus-antibakteriális tasak-kezelés

A szisztémás antibiotikus kezelésnek komoly mellékhatásai lehetnek.

Sokszor még igen magas dózisok mellett sem érhető el a minimális gátló koncentráció a gingivális sulcusban.

Lokális antibiotikus-antibakteriális tasak-kezelés

Klinikai vizsgálatok szerint napi 1000 mg per os tetracyclin alkalmazás mellett a sulcus tetracyclin koncentrációja csupán 10ug/ml volt, holott a minimális gátló koncentrációnak legalább 30ug/ml kellene lennie.

**Lokális antibiotikus-antibakteriális
tasak-kezelés**

Actisite

**etilen-vinil-kopolimer fonalba inkorporált
tetracyclin**

**Egy kb. 25 cm-es fonal 12,7mg tetracyclint
tartalmaz.**

**A fonalat a tasaktágító fonal behelyezéséhez
hasonlóan helyezzük a tasakba.**

A kezelés 8-10 napig tart

**Lokális antibiotikus-antibakteriális
tasak-kezelés**

Actisite

**etilen-vinil-kopolimer fonalba inkorporált
tetracyclin**

**Egy kb. 25 cm-es fonal 12,7mg tetracyclint
tartalmaz.**

**A fonalat a tasaktágító fonal behelyezéséhez
hasonlóan helyezzük a tasakba.**

A kezelés 8-10 napig tart

Lokális antibiotikus-antibakteriális tasak-kezelés

Lassan felszívódó antibiotikum zselék:

doxycyclin zselé (Atridox 10% doxycyclin),
Metronidazol zselé (Elyzol 25% metronidazol),
Ebrimycin zselé (primicynum sulfuricum),

Lokális antiszeptikus tasak kezelés

**Az antibiotikus zselékhez hasonlóan
alkalmazhatunk chlorhexidin zselét**

1%-os chlorhexidin tartalmú Corsodyl zselé

Lokális antiszeptikus tasak kezelés

Actisite elvein működő lassan felszívódó
chlorhexidin készítmény

Periochips

kisméretű hidrolizált zseletin lemezkébe
inkorporált 2,5mg chlorhexidint tartalmaz.

Egy hétre a mély tasakba helyezve állandó,
100ug/ml koncentráció feletti sulcus folyadék
szintet biztosít.

Lokális antiszeptikus tasak kezelés

Actisite elvein működő lassan felszívódó
chlorhexidin készítmény

Periochips

kisméretű hidrolizált zseletin lemezkébe
inkorporált 2,5mg chlorhexidint tartalmaz.

Egy hétre a mély tasakba helyezve állandó,
100ug/ml koncentráció feletti sulcus folyadék
szintet biztosít.